

door Alex de Boer

Amstelscheg, kostbaar en kwetsbaar

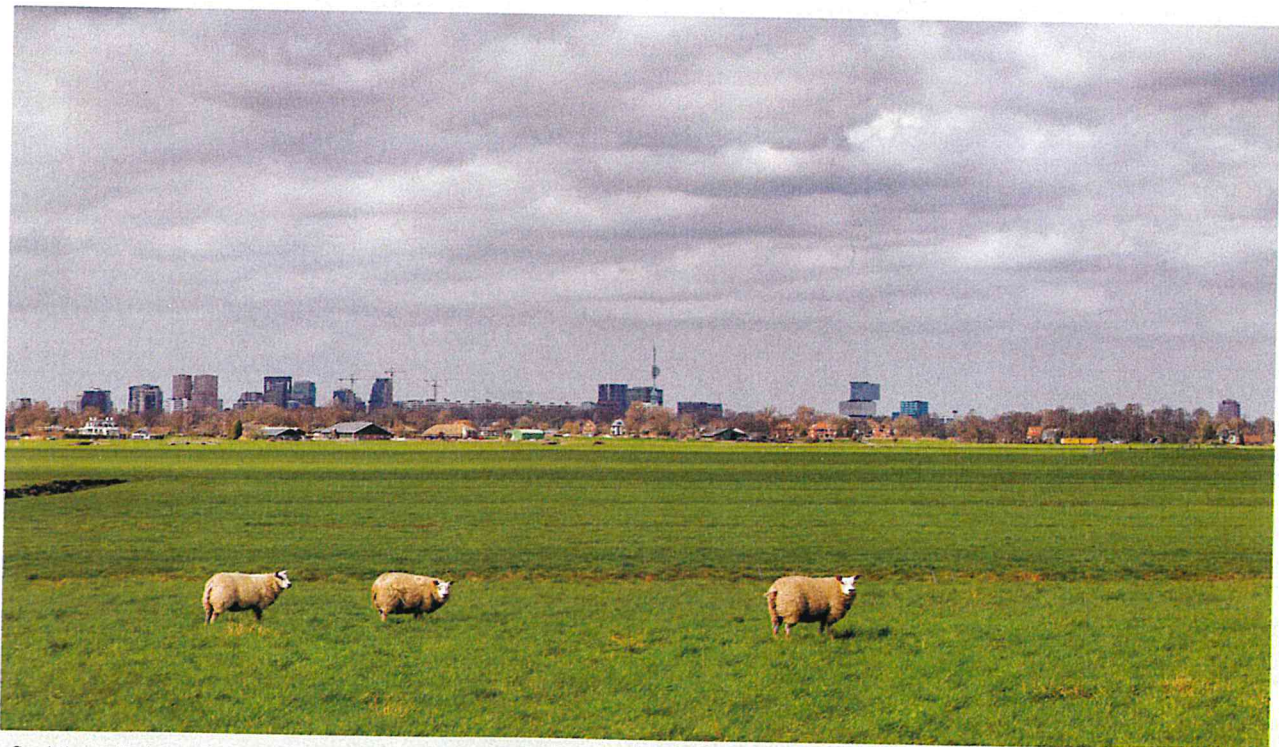
De Amstelscheg is het open veenweidelandschap rondom Ouderkerk, ingeklemd tussen Amstelveen en Amsterdam Zuidoost. Voor de meesten van ons is die weldadige, groene ruimte vanzelfsprekend. Een landschap, van grote cultuurhistorische historisch waarde. Je kijkt uit over die prachtige Amstel die zich door veenweiden en polders, langs monumentale 17^e-eeuwse buitenplaatsen slingert. In de Ronde Hoep is het landschap ongeveer zoals het er 900 jaar geleden uitzag, kort na de ontginning van het veenmoeras. Maar als je verder kijkt, zie je overal aan de randen de bedreiging ervan door bebouwing en verkeer: Amstelveen, Rijksweg A2 en Amsterdam Zuidoost daarachter, in het noorden de A10 en de Zuidas.

En er dwars doorheen de A9, die ook nog eens wordt verbreed. Dat die grote groene ruimte niet allang volgebouwd is, danken we mede aan het Algemeen

Uitbreidingsplan voor Amsterdam 1934. Toch is de druk op de Amstelscheg de afgelopen decennia aanzienlijk toegenomen. Ontwikkelingen op het gebied van landbouw, klimaat, recreatie en planologie vragen om nieuwe beleidskeuzes voor de toekomst van de Amstelscheg. Daarvoor zijn in 2024 nieuwe plannen ontwikkeld, vastgelegd in het Toekomstkader Amstelscheg. Daarover straks meer. Eerst iets over de historie van het Algemeen Uitbreidingsplan.

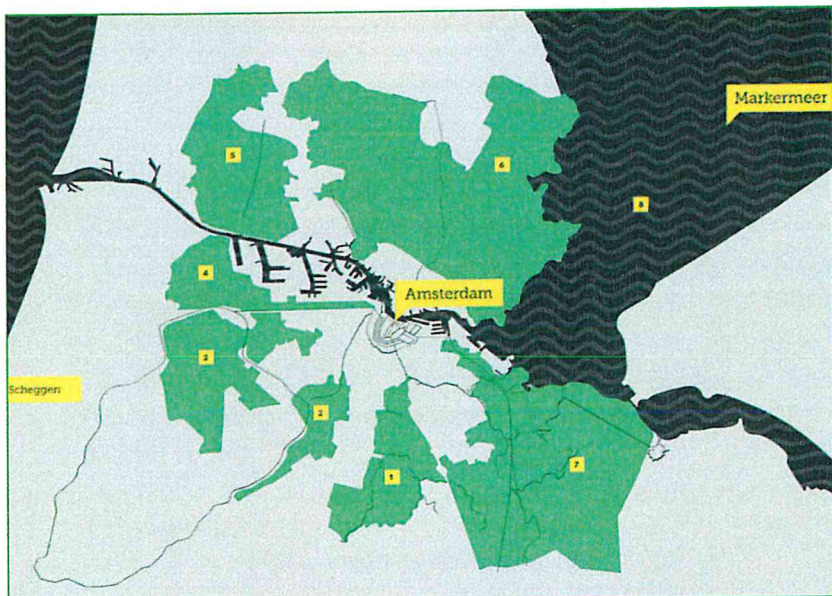
Algemeen Uitbreidingsplan (AUP)

Het AUP werd ontwikkeld door de afdeling Stadsontwikkeling van de Dienst der Publieke Werken als raamwerk voor de stadsuitbreiding van Amsterdam. Die afdeling was in 1928 door de gemeente Amsterdam opgezet om een oplossing te vinden voor de explosieve groei van de stad, waar een groot tekort aan goede woningen en gebrek aan hygiëne, rust en

afb. 1 Amstelscheg met zicht op de Zuidas. foto: Piet de Boer

frisse lucht was ontstaan. In 1934 werd het Algemeen Uitbreidingsplan vastgesteld. De ontwerpers bedachten nieuwe woonwijken in de vorm van een soort lobben met daartussen aaneengesloten groengebieden voor recreatie, de 'scheggen'. In totaal kwamen er acht scheggen.

afb. 2 De Amsterdamse Scheggen. Detail homepage website tentoonstelling ARCAM december 2019 - mei 2020

Bewoners van de stad moesten binnen tien minuten in een groengebied kunnen zijn. Dat plan is grotendeels gerealiseerd, zij het pas na 1945. Tot op de dag van vandaag vormen deze scheggen een belangrijke basis voor de stadsontwikkeling. Een mooi voorbeeld is de wijk Buitenveldert (1958-1966). Met aan weerskanten twee scheggen: het Amsterdamse Bos en de Amstelscheg. Het AUP was het eerste stads-brede plan sinds de aanleg van de grachtengordel. Wonen, werken, verkeer en recreatie werden van elkaar gescheiden.

afb. 3 Jakobus Mulder en Cornelis van Eesteren aan het werk. foto: website Van Eesteren Museum

Hoog- en laagbouw wisselden elkaar af. Dat alles moest optimaal worden georiënteerd ten opzichte van de zon. De nieuwe uitgangspunten en idealen werden samengevat in: 'licht, lucht en ruimte'.

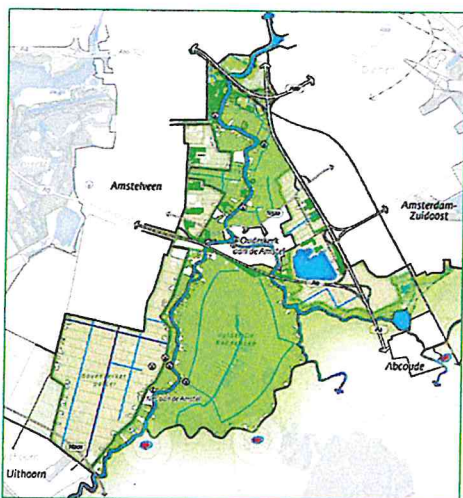
Architect en stedenbouwkundige Cornelis van Eesteren (1897-1988) wordt als de grote man achter het AUP gezien. Hij studeerde in Rotterdam en Parijs. Van Eesterens vroege ontwerpen verraden de invloed van Berlage. In 1925 wint hij een ontwerpwedstrijd voor Unter den Linden in Berlijn. Dit betekent zijn internationale doorbraak. In 1929 wordt Van Eesteren hoofd van de afdeling Stadsontwikkeling. Maar Van Eesteren is niet de enige die lof verdient. Hij werkte onder meer nauw samen met Jakobus Mulder (1900-1988) aan dit nieuwe Algemeen Uitbreidingsplan. In 1959 werd hij opgevolgd door Jakobus – 'Juffrouw Ko' – Mulder. Zij heeft het ontwerp gemaakt voor het Zij heeft het ontwerp gemaakt voor het 'Bosplan' – het Amsterdamse Bos. Ze was nauw betrokken bij andere grote projecten, zoals de tuinsteden Frankendaal, Sloterveer, Slotervaart en Osdorp, het Beatrixpark en Buitenveldert.

In het Van Eesteren Museum aan de Sloterplas kun je terecht voor actuele informatie over de naoorlogse Amsterdamse stedenbouw. Het museum besteedt ook ruime aandacht aan het leven en de filosofie van Van Eesteren en zijn team. En, niet te vergeten, het museum heeft een museumwoning, met de sfeer en inrichting van de jaren '50.

Toekomstkader Amstelscheg

Een onbedreigde toekomst van de Amstelscheg is niet vanzelfsprekend. De veenbodem blijft dalen. Door klimaatverandering ontstaat extreme droogte afgewisseld met grote wateroverlast. De toenemende bodem- en waterproblematiek, toenemende recreatie- en

verkeersdruk (waaronder pleziervaart), veranderingen in de landbouw en vooral de stedelijke ontwikkeling langs de randen (Amstel en Nieuwe Kern) vormen een bedreiging. De vraag naar woningen blijft stijgen. Zo moeten er in de directe omgeving de komende decennia 75.000 woningen bijkomen. We moeten ook nog op zoek naar andere wijzen van energievoorziening. En regelmatig duiken er prominenten op, zoals Duco Stadig (oud-wethouder Amsterdam) en Zef Hemel (planoloog), die pleiten voor bebouwing langs de hele Amstel van Amsterdam tot aan Ouderkerk. In het hele gebied is sprake van toenemende verrommeling: bomenkap, bedreiging van het groen door nieuwbouw, boerderijen die plaatsmaken voor villa's.

afb. 4 De Amstelscheg. Bron Provincie-NH - 2024

Daarom is het goed dat de gemeenten Amstelveen, Amsterdam en Ouder-Amstel nu samen met de Provincie Noord-Holland, Groengebied Amsteland en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht in het Toekomst kader Amstelscheg nieuwe beleidskeuzes hebben gemaakt. Bij de plannen staat voorop dat het open veenweidelandschap behouden blijft. Om dat te bereiken moeten inrichting en infrastructuur worden verbeterd. De uitwerking van de plannen volgt nog. Het Toekomst kader

moeten we zien als bouwsteen voor de verschillende gemeentelijke omgevingsvisies en -plannen en voor de provinciale verordening. En als kader voor de beoordeling van nieuwe initiatieven.¹

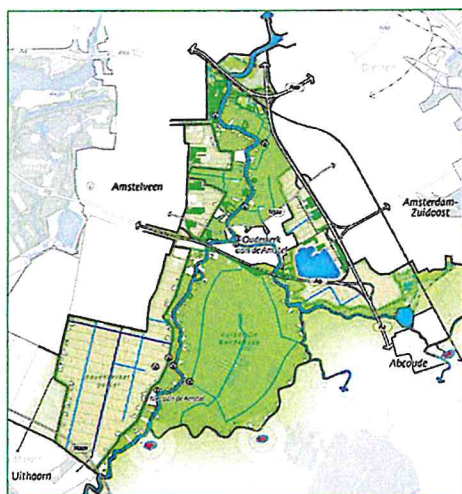
De keuzes die worden gedaan zijn:

1. Water en bodem zijn sturend. De inrichting van het landelijk gebied vraagt om aanpassingen op nattere én drogere omstandigheden en het remmen van de bodemdaling. Aandachtspunten: Veenbodems en landgebruik, waterberging in de polders.
2. Recreatiedruk. De behoefte aan ruimte en voorzieningen voor recreatie in het landelijk gebied rondom de agglomeratie neemt verder toe. Aandachtspunten: Een betere balans tussen recreatie en landbouw, meer verkeersveiligheid en minder overlast op de dijken.
3. Energietransitie. De transitie naar een duurzaam energiesysteem vraagt om ruimte voor de inpassing van nieuwe objecten en netwerken. Zoeklocaties voor wind- en zonne-energie.
4. Bouwen en stedelijke functies. In de Metropoolregio Amsterdam groeit de vraag naar woonruimte en stedelijke functies in het landschap. Dat vraagt o.a. klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen, transformatie van bestaande bouwvlakken, agrarische percelen met bouwrechten voor glastuinbouw en nieuwe bouwvlakken.

Zo hoopt men een rijker en meer biodivers landschap te scheppen dat beter bestand is tegen extreme weersituaties. Het Toekomst kader Amstelscheg is gemaakt in opdracht van het Bestuurlijk Overleg Amstelscheg. Bijzonder spijtig blijft dat Duivendrecht geen deel uitmaakt van de Amstelscheg. Zo kan het dus gebeuren dat de groene ruimte nabij het dorp – het volkstuintencomplex en het golfterrein van de Amsterdam Old Course – ingepikt wordt voor nieuwbouw. Reden te meer om het Weijtespark, de laatste aansluiting van Duivendrecht op het Groene Hart van Holland, te koesteren. Je zou bijna zeggen dat de Gemeente Ouder-Amstel ook door de Amstelscheg in twee delen is gesplitst...

1 Het document *Toekomst kader Amstelscheg* is te vinden op de website van de Provincie Noord-Holland.

verkeersdruk (waaronder pleziervaart), veranderingen in de landbouw en vooral de stedelijke ontwikkeling langs de randen (Amstel en Nieuwe Kern) vormen een bedreiging. De vraag naar woningen blijft stijgen. Zo moeten er in de directe omgeving de komende decennia 75.000 woningen bijkomen. We moeten ook nog op zoek naar andere wijzen van energievoorziening. En regelmatig duiken er prominenten op, zoals Duco Stadij (oud-wethouder Amsterdam) en Zef Hemel (planoloog), die pleiten voor bebouwing langs de hele Amstel van Amsterdam tot aan Ouderkerk. In het hele gebied is sprake van toenemende verrommeling: bomenkap, bedreiging van het groen door nieuwbouw, boerderijen die plaatsmaken voor villa's.

afb. 4 De Amstelscheg. Bron Provincie-NH - 2024

Daarom is het goed dat de gemeenten Amstelveen, Amsterdam en Ouder-Amstel nu samen met de Provincie Noord-Holland, Groengebied Amsteland en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht in het Toekomst kader Amstelscheg nieuwe beleidskeuzes hebben gemaakt. Bij de plannen staat voorop dat het open veenweidelandschap behouden blijft. Om dat te bereiken moeten inrichting en infrastructuur worden verbeterd. De uitwerking van de plannen volgt nog. Het Toekomst kader

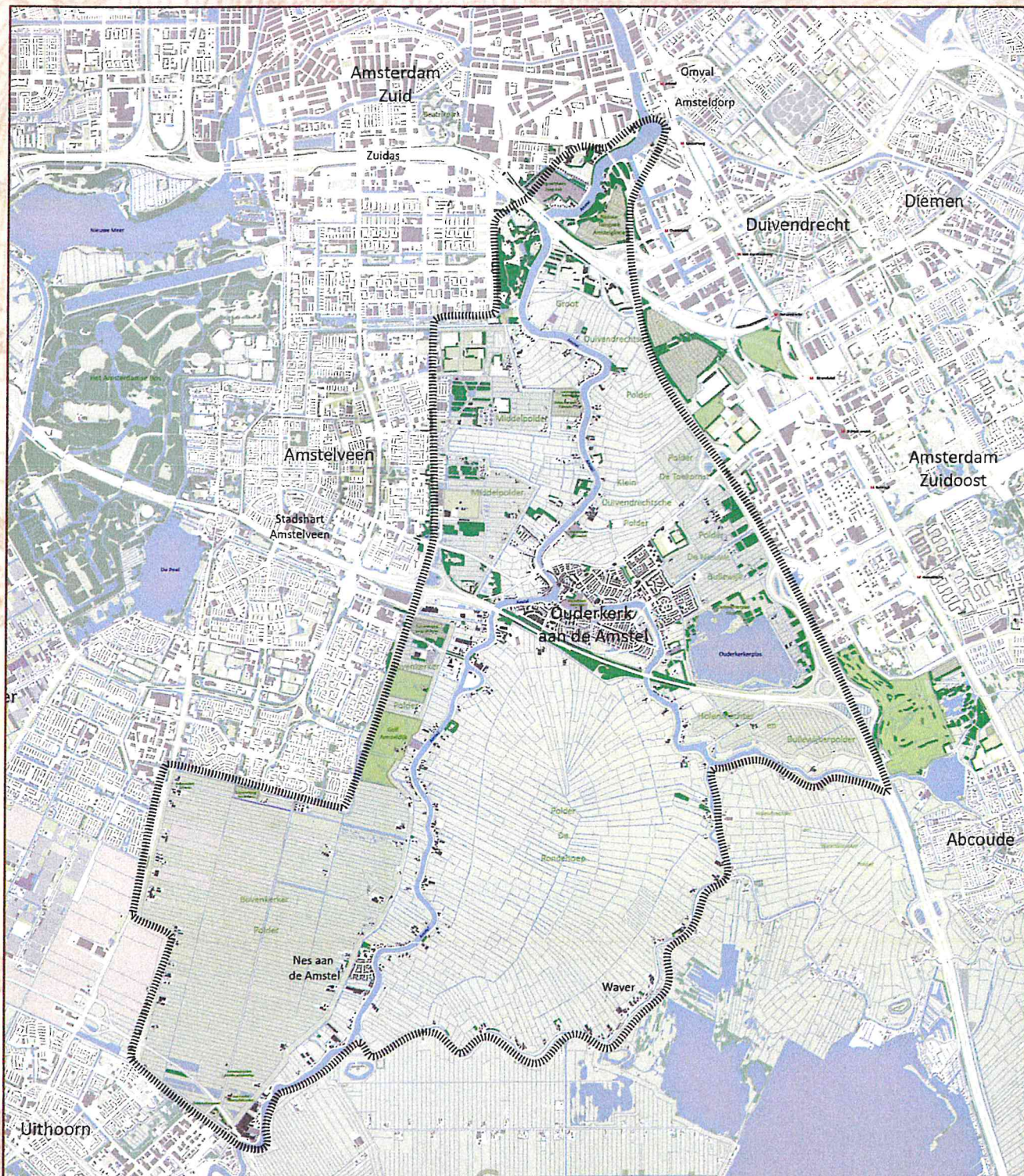
moeten we zien als bouwsteen voor de verschillende gemeentelijke omgevingsvisies en -plannen en voor de provinciale verordening. En als kader voor de beoordeling van nieuwe initiatieven.¹

De keuzes die worden gedaan zijn:

1. Water en bodem zijn sturend. De inrichting van het landelijk gebied vraagt om aanpassingen op nattere én drogere omstandigheden en het remmen van de bodemdaling. Aandachtspunten: Veenbodems en landgebruik, waterberging in de polders.
2. Recreatiedruk. De behoefte aan ruimte en voorzieningen voor recreatie in het landelijk gebied rondom de agglomeratie neemt verder toe. Aandachtspunten: Een betere balans tussen recreatie en landbouw, meer verkeersveiligheid en minder overlast op de dijken.
3. Energietransitie. De transitie naar een duurzaam energiesysteem vraagt om ruimte voor de inpassing van nieuwe objecten en netwerken. Zoeklocaties voor wind- en zonne-energie.
4. Bouwen en stedelijke functies. In de Metropoolregio Amsterdam groeit de vraag naar woonruimte en stedelijke functies in het landschap. Dat vraagt o.a. klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen, transformatie van bestaande bouwvlakken, agrarische percelen met bouwrechten voor glastuinbouw en nieuwe bouwvlakken.

Zo hoopt men een rijker en meer biodivers landschap te scheppen dat beter bestand is tegen extreme weersituaties. Het Toekomst kader Amstelscheg is gemaakt in opdracht van het Bestuurlijk Overleg Amstelscheg. Bijzonder spijtig blijft dat Duivendrecht geen deel uitmaakt van de Amstelscheg. Zo kan het dus gebeuren dat de groene ruimte nabij het dorp – het volkstuintencomplex en het golfterrein van de Amsterdam Old Course – ingepikt wordt voor nieuwbouw. Reden te meer om het Weitjespark, de laatste aansluiting van Duivendrecht op het Groene Hart van Holland, te koesteren. Je zou bijna zeggen dat de Gemeente Ouder-Amstel ook door de Amstelscheg in twee delen is gesplitst...

1 Het document *Toekomst kader Amstelscheg* is te vinden op de website van de Provincie Noord-Holland.

Overzichtskaart van de Amstelscheg. Gearceerde deel is de indicatie van de omvang. Deze kaart is opgesteld t.b.v. een quickscan analyse en samengesteld op basis van openbaar beschikbare data. Een weergave van bronnen is opgenomen in de bijlagen van de Gebiedsanalyse Amstelscheg 2023.

jaargang • 40^e jaargang • 40^e jaargang • 40^e jaargang • 40^e jaargang • 40^e jaargang

Een uitgave van de Historische Vereniging
“Wolfgerus van Aemstel”